

מנחות דף לח

עניין: בעניין התכלת בימינו

לקוט שמעוני דברים תתקס"א

לעולם הבא, תלמוד לומר כי שפע ימים יינקו. אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך מכויב לצור ומצאתי זקן אחד ושאלתי בשלום, אמרתי לו פרנסתך במה היא, אמר לי מחלזון, אמרתי לו ומי מצוי, אמר לי השמים מקום בים שמוטל בין הרים ^האוסמיות מכישות אותו ^בבומת ונמוק במקומו, אמרתי השמים ניכר הוא שגנזו לצדיקים לעתיד לבא. שפוני, זה חלזון.

פרי עץ חיים שער הציצית פ"ה

^א ונחזור לבאר מה שכתבתי לעיל, כי האמת הוא, שבזמן הזה אחר החורבן, אין בנו כח להטיל תכלת, כי אין אנו משיגין רק עד מוח בינה דאמא.

עולת תמיד לאר"י

שער הציצית

לעיל, ולכן אין תכלת נוהג בזמן הזה. וכוה תבין מ"ש בגמ' [מנחות ל"ג ע"א] התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, ונמצא כי כל א' מהם הוא מצוה בפני עצמה. וקשה שכיון שאין תכלת למה אין אגתו פטורים מן הציצית בזמן הזה. אך הענין הוא במה שנתבאר כי כל בחינה מהם הוא דבר בפני עצמו ומצוה בפני עצמה, כי אלו הם

עבודת ישראל למגיד מקאזניץ

אבות פ"ג מ"ד

לקלא אילן, כי תכלת גם כן מורה על השגחת הבורא ית"ש בעולמו בעוברי רצונו כנ"ל, והוא משוטט בכל. וכשישיגה האדם על זה אז ירא ויתרומם לבבו בהתעוררות, והיינו שצריך האדם לתלות תכלת בציצית כנ"ל. ולזה בזמן הבית כשהיו ישראל בגדולה ושלוחה היו צריכין לתכלת להזכיר היראה. ועכשיו אין צריכין לתכלת, כי בלא זה לבבות ישראל נכנעים מגודל הצרות העוברים עלינו, ואדרבה צריך לחוש לבן להזכיר שאף על פי כן חסד הבורא עלינו ולא יעזבנו לנצח. אבל קלא אילן רומז על היראה מהעונשין

מאמר שפוני טמוני חול

לרבי גרשון ליינר

כאשר זה שנים רבות שמתי אל לבי ענין מלות תכלת אשר צעונותיו הרבים נמנעה מאתנו, והוא אחד מהעניינים אשר חדלנו עובד בגלוינותיו ועלמנו טעלה גבר, וזנה נפשו עובד, ואין לנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לה' צבית צחירחנו שזה עיקר סבל הגולה, כמו שאנו מחירין בתפלתנו, וכמאמר ישעיה הנביא (סג) למה תטעו ה' מדרכיך תקשיה לבנו מיראתך, זה ג"כ ענין תכלת, כדאיתא במסכת מנחות (מג): **ובהיות**. כן הכס שאין להפלה על התכלת הדבר שהוספק ונתבעל מאתנו מלות התכלת כאשר ידוע. כי צעונותיו הרבים עברו עלינו לרות רבות וגזרות ועלמנו מנגלה אל גולה וליוקר מליאות התכלת מנחת לותנו ושפלותנו לא היה באפשר להשיג התכלת. אכן ודאי ראוי ונכון כל דור ודור לכל מי אשר יראת ה' נעשה בלבו להצדק ולשום לב להפסד עד מקום שידו נמנעה אולי יחכה ה' להיות מנחמי הרבים להחזיר עבודת עטרת תפארת התכלת לישראל, ולהיות כי ידוע אשר אם הרלאשונים א: **הטענה הראשונה** היא. כי כאשר ידוע שצעונותיו הרבים צחורבן צית ראשון וצחורבן צית שני שיצ"ל נגזרו ונתבעלו מאתנו הרבה דברים, ויש לומר כי כן גזרה חכמתו יתברך גם על החלזון ודמו שצובעין מנמו התכלת שיהיה נגזר עד עת קץ:

אכן טענה זו ציטולה מצוה מאד להיות שלא מלינו צדוק מקום צד"ס לומר כן שנתבעל ונגזר התכלת צדוק זמן מהזמנים, וכרי מלינו

מאמר פתיל תכלת

לרבי גרשון ליינר

ולאשר בעת כי הוצאנו המאמר עדיין לא ראינו את החלזון חי ולכן העמטנו עלינו ליסע למרחקים ארחות ימים ובאנו לגבול ים התיכון במדינת איטליה בעיר נעאפולי אשר שם מקום היות נמצא כל חית הים ושם מקום אוסף חית ורמש הים תחת חבורת עושי שרר אגמי גפש חית הים. והוא בנין גדול של אבנים במעמקי ארץ על שפת ים התיכון. והוא שדרות בנינים חדרים בנינים מוכוכים לבנה ומי הים תמיד יחלופו חליפות. ובהם כל חית הים הולכים חפשים ויתראו ע"י כותלי הזכוכית. ושם יתראה כל חיה בכל תהלוכותיה וסדר מאכלה והלוכה וכל פרטי מעשיה. וראיתי שם את החלזון חי הולך חפשי והנני לרשום כל סימניו וסדר תהלוכותו. הרבה ראיתי בעצמי והרבה אשר נרשם שם כל חיה ותהלוכותיה אשר לא יוכלו להראות רק בזמנים שונים כמו שיתבאר. וכן הנני לרשום כל הידיעות מהצבעים אשר אספנו מעת

ערוך השלחן או"ח סי' ט, יב

לבן. ובעונותינו מזמן שנתפורנו אין לנו תכלת ואין אנו יודעים מזה כלל וכל ציצית שלנו לבן, ומ"מ אנתנו מקיימים המצוה כתקונה, דכבר נתבאר (ס"ג) דהתכלת אינו מעכב את הלבן ולכן מי שמבטל מצוה זו עונשו מרובה. ודע שזה שנים ספורות שאחד התפאר שמצא החלזון ועשה ממנו תכלת והמשיך אחריו איזה אנשים, אך לא היה לו שומע מגדולי הדור ומכלל ישראל ונתבטל הדבר עד כי יבא גואל

צדק בב"א:

קובץ תשובות לרבי אלישיב

ח"א או"ח סי' ב

ע"ד השאלה האם ראוי ונכון להטיל ציצית צבוע בצבע תכלת אחרי שלדעת חוקרים בזמנינו ברור להם שמצאו את החלזון שאמרה תורה. ואף אם נטיל ספק בדבר, מ"מ לא גרע מקלא אילן [לא יהא אלא לבן]. ומאידך מרוויחים שמא באמת הוא החלזון האמתי ומקיימים מצוות ציצית ככל חוקתו ומשפטו ככתוב בתורת משה.

אכן ד"ז כבר ה' לעולמים וכידוע שמלפני יותר ממאה שנה סבר א' מגדולי האדמו"רים שהוא מצא את החלזון והכריז קבל עם ועדה שאין לו ספק בדבר והרעיש עולמות למה מתעלמים מקיום מ"ע מה"ת. אך גדולי ישראל בדורו לא הסכימו עמו, והנה כעבור ימים ושנים באו חוקרים ובטלו את דבריו מכל וכל אלא הצביעו הם על משהוא אחר שהוא החלזון. שוב אחרי תקופה יותר מאוחרת קמו אנשי מדע וטענו שכל מה שחזו עד כה הוא ותפל הוא ורק הם היודעים ומכירים את החלזון האמתי, ואנתנו לא נדע אם לא כעבור שנים יבואו אחרים ויבטלו גם דבריהם.

והנה טענת הבית הלוי נגד התכלת של הרבי מרדוין ז"ל הוא שאם הדג ה' במציאות וגם הוצאת צבעו ה' ידוע בכל זמן מהזמנים מעת שנפסקה התכלת מישראל ועכ"ז לא לבשוהו אבותינו, ה"ה כאילו יש לנו בקבלה ומסורת מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת אף שיש בו כל הסמנים שסמנו בו הנ"ל — ואנא לא ידענא מה עם ההמצאה אשר המציאו חוקרי זמנינו אם גם עלי' חל הטענה הנ"ל.

תשובות והנהגות ח"א, כו

וכ"ק האדמו"ר מראדוין זצ"ל תמה מה איכפת לגאוני ישראל זצ"ל להחמיר לצבוע תכלת לצאת מכל ספק, ולא מצא לזה מענה, אבל חוששני שהורו לא לצבוע תכלת, שאנשים ידמו שמקיימן בודאי מ"ע דתכלת ויכוונו לכך, ויש חשש כל תוסף לכוון עם ציצית צבוע אחר למ"ע דתכלת דליתא,

ובלאו הכי ידוע שהתכלת שמצוי היום אינו ברור שזהו הדג שהשתמש בו האדמו"ר מראדוין

זצ"ל, רק כאן בארץ ישראל רב אחד ז"ל בדק ומצא לדבריו דג מתאים עם הסימנים כמוהו, והחליט שזהו תכלת לשיטתו, ומנהיגו כהפוסקים שנקטו שלא לחוש שזה תכלת, ולמשנת אנו מקפידים שלא ללבשו מחששות שונים, ועיין עוד מש"כ בזה בספר הלכות הגר"א ומנהיגו סימן ל', שעוררנו עוד חששות בזה, וא"כ יש לחוש ללא תתגודדו ללובשו בפרהסיא כיון שמשנה ממנהיגו. (וכ"ק האדמו"ר מראדוין זצ"ל טען שספיקא דאורייתא היא ולמה לא נחוש עכ"פ בספק לצובעו בתכלת, והשיב הגר"י מבריסק זצ"ל דאימתי אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא רק אם כשיקיים המצוה עכשיו מספק, יצא בודאי חיובו, אבל כאן גם אם ילבש תכלת מספק, לא יצא מידי ספק, וכה"ג לא אמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא, והוכיח כן נגמרא סוף ר"ה ואכמ"ל).